УДК 347.44:347.78:004.8
DOI: 10.15587/2523-4153.2026.369012

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ ОБ'ЄКТІВ, ЗГЕНЕРОВАНИХ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ, ТА ПРОМПТІВ: ДОГОВІРНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

О. А. Явор, Т. О. Музика

The article provides a comprehensive civil law analysis of contractual models for regulating the relationships that arise in the course of civil transactions involving the results of the operation of artificial intelligence (AI) systems and control instructions (prompts). The article examines the problem of an institutional vacuum resulting from the absence, both in Ukraine and in other countries, of a public-law mechanism for the registration of non-original objects generated by computer programs and for the establishment of sui generis rights. It is argued that, in the absence of a state title and a public presumption of rights vis-à-vis third parties (erga omnes), a civil law contract transforms from an instrument for the transfer of rights into a mechanism for establishing rights and quasi-registration, which operates within the framework of an obligation (inter partes).

The objects are differentiated into the categories of AI-assisted (created using AI with human creative input) and AI-generated (autonomously generated by algorithms). It has been demonstrated that the copyright paradigm applies to AI-assisted works, incorporating representations and warranties regarding the auxiliary nature of AI and indemnity mechanisms. In contrast, for AI-generated works, a shift in the contractual paradigm is highlighted: a transition from contracts for the transfer of rights to service models (Prompt-as-a-Service), the transfer of actual control, and confidentiality agreements, which are important in cross-border transactions.

Standard quasi-registration terms for contracts are proposed, which provide for the detailed recording in specifications of timestamps, prompts, model parameters, and hash codes, thereby replacing the registrar's stamp. The paper justifies the protection of prompts through the concept of trade secrets and the use of adapted "work-for-hire" clauses with a condition of immediate assignment of rights to prevent the leakage of generation tools.

Keywords: *artificial intelligence, contractual regulation, contract, copyright, sui generis rights, prompt, registration of intellectual property, non-original works generated by a computer program, works, conditions of a contract*

How to cite:
Yavor, O., Muzyka, T. (2026). Legal framework for the civil circulation of ai-generated content and prompts: a contracts-based approach. Science Rise: Juridical Science, 2 (34), 30–38. http://doi.org/10.15587/2523-4153.2026.369012

© The Author(s) 2026
This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Стрімка еволюція технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) та їхня інтеграція в різні сфери економічної діяльності, зокрема й у творчість, створили низку викликів до усталених доктрин права інтелектуальної власності. Історично сформована та всесвітньо визнана антропоцентрична концепція авторського права відкидає можливість визнавати творами об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами, зокрема й ШІ. Проте це поставило питання, з одного боку, про законодавче забезпечення ефективного захисту капіталовкладень інвесторів та розробників ШІ-систем, з другого – про недопустимість розмивання критерію оригінальності як ключової ознаки твору, що має гуманістичну основу, та про надання прав на використання кожного з результатів безмежних масивів алгоритмічних генерацій.

В Україні спробою вирішити ці питання стало ухвалення у 2022 році Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1], у ст. 33 якого запроваджено унікальний для світової практики поєднання інститутів ШІ та інтелектуальної власності правовий режим права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Водночас матеріально-правове визначення цього явища не вирішило процесуально-інституційних питань. Фактично законодавець, зафіксувавши існування нового суб'єктивного права, досі не розробив механізму його реєстрації та відповідних критеріїв, тобто наразі не існує публічного реєстру для таких

об’єктів, а також чітких підзаконних актів для їх фіксації Національним органом інтелектуальної власності [2].

На наш погляд, відсутність механізмів реєстрації таких об’єктів створює високі ризики для цивільного обороту. Так, як фізичні особи, так і суб’єкти господарювання позбавлені можливості посилатися на публічну презумпцію наявності права перед третіми особами (*erga omnes*). Тож за таких умов єдиним легітимним та ефективним інструментом стабілізації ринку, мінімізації ризиків та правового визначення стає цивільно-правовий договір. Більше того, договір у сучасних реаліях трансформується із простої форми передання прав у правовстановлювальний та квазі-реєстраційний інструмент, який діє в межах конкретного зобов’язання (*inter partes*).

2. Літературний огляд.

В роботі «Правове забезпечення цивільного обороту об'єктів, згенерованих штучним інтелектом, та промптів: договірно-правовий аспект» наведені результати досліджень: Барбашин С., Глотов С. О., Дубняк М. В., Капіца Ю. М., Коноваленко В., Крат В. І. , Печерова Н., Спесивцева О. О., Тарасенко Л. Л., Шматков Д. І. тощо. Сучасні дослідження науковців за останні п’ять років демонструють стрімкий інтерес до данної проблематики у зв’язку з зростанням кількості створення контенту, згенеративного ШІ.

На думку Спесивцевої Олени Олександрівни, в своїй статті «Право sui generis: як штучний інтелект адаптує під себе авторське право?», ШІ здатний аналізувати дані, змішувати їх – і генерувати на їхній основі новий та неповторний результат. Так ШІ отримує задачу (наприклад, написати пісню у стилі гурту “Океан Ельзи”) та дані (всі попередні пісні гурту). Далі він аналізує їх та навчається. На основі отриманих знань він генерує результат. ШІ навчається на них і генерує результат у стилі, схожому на оригінал; приклад – пісня Океану Ельзи «Без тебе мене нема», створена з участю ШІ. Однак таку діяльність ШІ не можна назвати творчістю [3]. Печерова Наталія у роботі «Особливості визначення неоригінальних об’єктів згенерованих комп’ютерною програмою, розпоряджання неоригінальними об’єктами згенерованими комп’ютерною програмою на прикладі окремих видів договорів» визначає ознаки «неоригінального об’єкта», створеного програмою, і досліджує договірні конструкції для розпорядження такими об’єктами; підкреслює подвійний статус авторів програми як первинних суб’єктів авторського права й одночасно власників sui generis прав на згенеровані об’єкти та підкреслює, що важливим питанням, яке постає є також і комерціалізація таких об’єктів, тобто можливості укладання щодо них визначених законодавцем видів договорів [4].

Капіца Юрій Міхайлович у роботі «Тексти, музика, зображення, що створюються штучним інтелектом: до визначення моделі правової охорони » [5] і Дубняк Марія Вікторівна у роботі «Проблеми визначення правового режиму об’єктів, створених за допомогою технологій нейромереж» [6] акцентують увагу на проблемах визначення правового режиму об’єктів, створених нейромережами, та пропонують моделі правової охорони для таких об’єктів (розглядають питання кваліфікації й захисту) [5]. Однак, науковець Тарасенко Леонід Леонідович, у статті «Право особливого роду (sui generis) на неоригінальні об’єкти, згенеровані комп’ютерною програмою», розкриваючи ознаки sui generis як об’єкта, а саме, відмінність від авторських творів і створення виключно функціонуванням програми без участі людини, – стверджує про вимогу «новизни» навіть для неоригінальних об’єктів [7]. В працях науковців показано, що майнові права на неоригінальний об’єкт можуть передаватися за ліцензійними договорами. Так, Коноваленко Володимир у своїй статті «Авторське право або право особливого роду: правовий статус об’єктів, згенерованих штучним інтелектом» звертає увагу, що майнові права на неоригінальний об’єкт можуть передаватися за загальними правилами (договір про відчуження або ліцензія); суб’єкт sui generis має *виключне право надавати дозволи* на використання згенерованого твору [8].

Значний інтерес науковців на тему правового регулювання ліцензійних договорів відносно неоригінальних об’єктів, згенерованих комп’ютерною програмою, свідчить про актуальність цього питання. Барбашин Сергій у статті «Sui generis, або Як в Україні та світі працює захист творів, згенерованих ШІ» формулює наступні критерії sui generis – для захисту продуктів ШІ: новизна, автоматичність створення, відсутність творчого втручання людини; технічна (не творча) природа таких об’єктів [9].

В роботах науковців в основному було показано визначення правового режиму об’єктів, згенерованих штучним інтелектом. Але залишилися невирішеними питання, пов’язані з забезпеченням цивільного обороту об'єктів, згенерованих штучним інтелектом, *та промптів.* Причиною цього можуть бути недостатній аналіз саме договірного правового регулювання переходу прав на ці об'єкти, що згенеровані штучним інтелектом, та промптів.

Варіантом подолання відповідних труднощів може бути введення механізму публічно-правової реєстрації неоригінальних об’єктів, згенерованих комп’ютерними програмами, та фіксації прав особливого роду (*sui generis*). Авторами запропоновано стандарт квазі-реєстраційних умов договору, який передбачає деталізовану фіксацію у специфікаціях часових міток, промптів, параметрів моделі та хеш-кодів, що замінює штамп реєстратора. Метод абстрагування та юридичного моделю-

вання дав змогу сформулювати та обґрунтувати оптимальні договірні застереження, зокрема, щодо квазі-реєстраційних умов, запевнень та гарантій, індемніті, а також механізмів Work-for-Hire для промптів. Саме такий підхід був використаний в роботі «Правове забезпечення цивільного обороту об'єктів, згенерованих штучним інтелектом, та промптів: договірно-правовий аспект».

Окремої уваги заслуговує експертна дискусія «Право sui generis на захисті "творів" штучного інтелекту», проведена Центром демократії та верховенства права. В рамках експертної дискусії ЦЕДЕМ (Глотов С. О., Крат В. І. та ін.), доктор філософії, адвокат, асистент кафедри цивільного права НЮУ ім. Ярослава Мудрого, асоційований професор факультету права Вільнюського університету (Литва) Глотов Сергій Олександрович зазначив: " в майбутньому регулювання охопить і питання *етики*. А говорити про правову визначеність щодо штучного інтелекту буде можливим, коли з'явиться судова практика." Суддя Верховного Суду у складі Касаційного цивільного суду, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права НЮУ ім. Ярослава Мудрого Крат Василь Іванович добавив: "об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, не вписуються в парадигму авторського права, і законодавець все ж таки кваліфікує його як «квазіавторське право». Тобто правовий режим прав особливого роду (sui generis) тільки подібний до авторського права, хоча по суті *такими не є."* Спікер відзначив, що є потреба застосування загального принципу приватного права – *доброї совісті*, коли автор буде вказувати, чи згенерована частина його тексту штучним інтелектом [10].

Шматков Даніїл Ігорович у роботі «Теоретичні підстави і наслідки впровадження права sui generis на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою» , досліджуючи теоретичні підстави та наслідки впровадження права sui generis у зарубіжних країнах, вказує на вплив договірної практики цифрових платформ (умов користування) й ризик девальвації традиційних авторських прав. Також наголошує, що ліцензійні умови платформ (Runway ML [11], Adobe Firefly [12], Midjourney [13]) можуть широким чином передавати або обмежувати права користувачів. Умови сервісів (Midjourney, Runway ML, Adobe) часто надають платформі широкі ліцензійні права на вхідний/вихідний контент, дозволяють ремікс і можуть вимагати платної підписки для комерційного володіння правами. Це впливає на реальний режим розпорядження майновими правами на згенерований контент [14, с. 83].

Все це дає підстави стверджувати, що доцільним є проведення дослідження, присвяченого правовому забезпеченню цивільного обороту об'єктів, згенерованих штучним інтелектом, та промптів; їх квазі-реєстраційних умов; запевнень та гарантій, індемніті; а також механізмів Work-for-Hire для промптів крізь призму договірного (ліцензійного) регулювання.

3. Мета та завдання дослідження

Метою цієї статті є комплексний аналіз договірних моделей, що використовуються для врегулювання відносин як щодо об'єктів, створених за допомогою ШІ (*AI-assisted*), так і згенерованих ШІ (*AI-generated*), а також щодо керівних алгоритмічних інструкцій – промптів (*prompts*).

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі завдання:

1. Здійснити цивільно-правову диференціацію та кваліфікацію об'єктів, створених із використанням ШІ (AI-assisted), та об'єктів, повністю згенерованих ШІ (AI-generated), залежно від наявності та характеру людського творчого внеску.

2. Проаналізувати проблему відсутності публічного реєстру для об'єктів права особливого роду (sui generis) в Україні та обґрунтувати квазі-реєстраційну (правовстановлювальну) функцію цивільно-правового договору в умовах інституційного вакууму.

3. Визначити особливості договірно-правового врегулювання відносин щодо AI-assisted та AI-generated об'єктів у національному та транскордонному цивільному обороті, зокрема проаналізувати сервісно-орієнтовані моделі договорів та застереження про майбутню реєстрацію.

4. З'ясувати правову природу керівних алгоритмічних інструкцій (промптів) та обґрунтувати договірні механізми їх охорони й комерціалізації через інститути комерційної таємниці та адаптовані застереження.

4. Матеріали та методи

Основою дослідження став аналіз і синтез, застосовані для розкриття змісту понять «об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою», «право особливого роду (sui generis)» та «промпт», а також для поділу об'єктів на категорії залежно від ступеня людської участі. Метод абстрагування та юридичного моделювання дав змогу сформулювати та обґрунтувати оптимальні договірні застереження (зокрема щодо квазі-реєстраційних умов, запевнень та гарантій, індемніті, а також механізмів Work-for-Hire для промптів).

Серед спеціально-юридичних методів ключовим є формально-догматичний (юридично-технічний) метод, за допомогою якого проаналізовано положення Закону України «Про авторське право і суміжні права» (зокрема ст. 33), норми Цивільного кодексу України, а також умови користу-

вання провідних ШІ-платформ (Midjourney, Runway ML, Adobe Firefly). Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовано для зіставлення українського підходу імплементації права sui generis із зарубіжною судовою практикою та доктринальними підходами. Телеологічний (цільовий) метод використано для з'ясування мети запровадження права особливого роду та визначення функціонального призначення договору як інструменту саморегулювання цивільних відносин.

Нормативну та емпіричну базу дослідження становили законодавство України, акти іноземних юрисдикцій, судова практика судів США та Китаю, а також практичні договірні матеріали й наукові праці вітчизняних та зарубіжних цивілістів.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Для визначення правової характеристики належних договірних конструкцій насамперед варто здійснити диференціацію об'єктів, для створення яких у тій чи іншій мірі залучався ШІ. Так, залежно від ступеня та характеру залучення людської творчої праці, ці об'єкти поділяються на дві основних категорії: об'єкти, створені за допомогою ШІ (*AI-assisted*), та об'єкти, згенеровані ШІ (*AI-generated*).

Об'єкти, створені з використанням ШІ (AI-assisted), мають ознаку оригінальності, тобто це твори науки, літератури та мистецтва, у процесі створення яких комп'ютерна програма (зокрема й ШІ) виконувала виключно допоміжну, технічну або інструментальну функцію. ШІ в даному контексті відіграє роль, наприклад, графічного редактора, текстового коректора чи музичного синтезатора. Ключовим критерієм тут є збереження антропоцентричного характеру творчості: людина здійснює творчий вибір на кожному етапі (формує концепцію, здійснює глибоке редагування, комбінує елементи, визначає фінальну композицію). Іншими словами, такий об'єкт містить інтелектуальний творчий внесок фізичної особи, а отже – є оригінальним. Правовий режим таких об'єктів визначається за допомогою класичного авторського права. Оскільки твір має ознаку оригінальності (є результатом власної інтелектуальної творчої діяльності фізичної особи), його цивільний оборот є вільним й підлягає стандартному договірному регулюванню згідно з нормами чинного законодавства України (договори про відчуження майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, ліцензії та ліцензійні договори, договори про створення за замовленням та використання об'єктів інтелектуальної власності).

Натомість правовий режим об'єктів, які були сформовані ШІ-системою автономно, на основі ймовірнісних і статистичних моделей без безпосереднього творчого контролю людини над фінальним результатом, має свої особливості, зумовлені процесом його генерування. Користувач у цьому випадку лише задає загальний напрям (наприклад, надаючи короткий текстовий запит, завантажуючи зразок), а сам процес побудови пікселів, коду чи звукових хвиль здійснюється за допомогою алгоритму.

У світовій практиці щодо таких об'єктів домінує підхід заперечення копірайту. Яскравим прикладом є судова система США, де після тривалого судового процесу у справі *Thaler v. Perlmutter*, який остаточно завершився у березні 2025 року відмовою Верховного Суду США у задоволенні клопотання про перегляд рішення апеляційного суду [15], було остаточно імплементовано правило: Бюро авторського права США (*US Copyright Office*) реєструє виключно твори, створені фізичною особою.

Китайські суди користуються критеріями об'єктивного підходу до визначення оригінальності та ступеня участі людини у процесі створення результату роботи ШІ. У справі Shenzhen Tencent v. Shanghai Yingxun суд визнав, що стаття, яка створена ШІ, мала певний ступінь оригінальності та повинна охоронятися законом про авторське право. Під захист авторським правом вона підпадає через низку людських рішень, які були необхідні для налаштування ШІ та створення статті. *Ці людські рішення були кваліфіковані як достатній рівень творчого внеску*. У справі також постало питання про те, кому належать авторські права на твори, створені за допомогою ШІ. Суд визнав статтю твором, створеним загальним інтелектом кількох команд компанії, яка володіла правами на програму ШІ. Ця компанія і була визнана власником авторських прав на твір. Однак коли йдеться про автономно створені продукти, де втручання людини обмежене або взагалі відсутнє, чіткої відповіді щодо того, хто є власником авторських прав немає [3].

Україна обрала альтернативний і менш радикальний шлях. Стаття 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] містить специфічний правовий режим – надає право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Цей режим суттєво відрізняється від авторського права: по-перше, новизною цього об'єкту є умовною через те, що згенерований твір не відповідає критерію; по-друге, відсутністю особистих немайнових прав у правоволодільця, оскільки автора-людини немає, а отже не виникає прав на ім'я, недоторканність твору тощо; по-третє, специфічним суб'єктним складом, де первинними суб'єктами цього права можуть визнаватися автори комп'ютерної програми (фізичні особи), їх спадкоємці, особи, яким автор чи спадкоємці передали майнові права на програму, або ж правомірні користувачі комп'ютерної програми (яким належать майнові права); по-четверте, скорочений до 25 років

строк правової охорони, що обчислюється з 1 січня року, наступного за роком, у якому об'єкт було згенеровано. Тож в українському законодавстві створено легальні засади для комерціалізації результатів функціонування ШІ, однак відсутність практичних інструментів реалізації цього права перешкоджає втіленню теоретичних переваги чинного закону.

Запровадження права sui generis потребує наявності чіткого та прозорого механізму його публічної легітимації. В ідеальній моделі цивільного обороту державний реєстр виконує функцію забезпечення правової визначеності: третя особа, відкривши реєстр, має чітко бачити, коли виникло право, хто є його законним володільцем і які межі цього права.

Станом на 2026 рік в Україні спостерігається відсутність єдиної практики публічно-правової фіксації об'єктів, згенерованих ШІ. Національний орган інтелектуальної власності (УКРНОІВІ / IP Офіс) не має спеціалізованої, функціонально адаптованої процедури реєстрації об'єктів sui generis. Існуючі форми реєстрації орієнтовані винятково на традиційні твори з обов'язковим зазначенням імені автора-фізичної особи та декларацією про наявність творчого характеру.

Це дає змогу визначити низку проблем. Насамперед йдеться про те, що особа, яка згенерувала унікальну архітектурну модель чи програмний код за допомогою ШІ, не може надати контрагентам або суду офіційного свідоцтва державного зразка, яке б підтверджувало її титул. Крім того, оскільки цифрові файли легко піддаються модифікації, без фіксації їхнього первинного стану (хеш-коду) у незалежному державному джерелі, доказування факту тотожності згенерованого об'єкта та спірного об'єкта, що використовується правопорушником, створює для заінтересованого суб'єкта значні процесуальні проблеми щодо доказування. До того ж сучасні моделі ШІ, що діють за принципом дифузії, та великі мовні моделі (LLM) за умови введення однакових промптів та параметрів ініціалізації (*seed*) здатні видавати ідентичні або змістовно невіддільні результати різним користувачам. За відсутності державного реєстру з чітким принципом пріоритету (хто перший згенерував та/або зареєстрував об'єкт права особливого роду) вирішити спір між двома добросовісними користувачами в межах класичного права інтелектуальної власності, деліктного та навіть речового права за аналогією неможливо.

Тож названі фактори гальмують розвиток ринку об'єктів, згенерованих ШІ, оскільки, придбаваючи такий об'єкт, по суті, ми не маємо гарантій так званої його юридичної чистоти. Тож у зв'язку з чинним станом правового регулювання слід повернутися до специфічного цивільно-правового джерела – договору, який у таких відносинах може взяти на себе функції публічного регулятора.

Так, коли публічні інститути не в змозі забезпечити потреби цивільного обороту, сторони правочину можуть скористатися широкими можливості саморегулювання в приватному праві та створити, так би мовити, автономну правову систему (*inter partes*) в межах конкретного зобов'язання. Договір щодо ШІ-згенерованих об'єктів стає не просто механізмом передачі права, а трансформується в інструмент конструювання цього права та фіксації правового режиму предмета такого договору.

У звичній доктрині авторського права договір базується на презумпції, що право вже існує в силу самого факту створення твору фізичною особою. У сфері ШІ-генерації, де межа між *AI-assisted* (авторське право) та *AI-generated* (право *sui generis*) є розмитою, договір передусім виконує функцію юридичної кваліфікації. Сторони своїм погодженням волі визначають, який саме правовий режим вони застосовують до відповідного об'єкта.

Оскільки договір діє виключно *inter partes* (для сторін), він не може безпосередньо заборонити третім особам копіювати об'єкт, якщо той не має законного режиму правової охорони. Проте договір створює систему взаємних зобов'язань, порушення яких тягне за собою договірну відповідальність (неустойку, відшкодування збитків, моральної шкоди тощо), що де-факто замінює собою класичний абсолютний захист інтелектуальної власності.

Водночас щоб договір міг ефективно виконувати функцію квазі-реєстру, на наш погляд його предмет та додатки мають містити максимальний ступінь деталізації технічного процесу створення об'єкта. Сучасний стандарт комерційного проєктування ШІ-контрактів має передбачати обов'язкове внесення до актів приймання-передачі або специфікацій таких даних, як-от: назва та версія ШІ-системи (наприклад, Midjourney v6.1 або GPT-4o), точний час генерації файлу за Гринвічем (UTC), унікальний хеш-код файлу, повний текст промпту, скриншот інтерфейсу користувача із відображенням процесу.

Причому зазначимо, що критично важливою є фіксація хеш-коду (SHA-256 або аналогів). Вона дає змогу беззаперечно ідентифікувати, що переданий за договором файл є саме тим об'єктом, який було згенеровано у вказаний час, і жодні зміни після цього в нього не вносилися. Це виконує функцію фіксації «дати пріоритету», яку щодо творів виконує штамп патентного відомства або реєстратора.

Водночас, зважаючи на те, що державний реєстр об'єктів, згенерованих ШІ, може таки з'явитися, у такий договір варто ввести динамічні застереження про майбутню реєстрацію, де йтиметься про обов'язок сторони вчинити всі необхідні юридичні та технічні дії (включаючи підписання заяв, надання логів та специфікацій) для здійснення державної реєстрації об'єкта, згене-

рованого ШІ, на ім'я сторони або іншої вказаної нею особи, а також про розподіл витрат на таку реєстрацію. Така умова гарантує, що приватне зобов`язання inter partes за першої ж ліпшої можливості буде трансформоване в повноцінне абсолютне право erga omnes, захищене державою.

Крім того, належно розроблені положення про штучний інтелект забезпечують вирішальний ефективний захист від позовів про порушення інтелектуальної власності, особливо враховуючи те, що багато моделей штучного інтелекту навчаються на матеріалах, захищених авторським правом, знайдених в інтернеті. Постачальники послуг повідомляють, що комплексні положення про відшкодування збитків ефективно захищають їх від суперечок щодо результатів роботи штучного інтелекту або неправомірного використання клієнтами інструментів штучного інтелекту [16].

Залежно від правового режиму об'єкта, структура договору, предметом якого він є, зазнає певних трансформацій. Так, для AI-assisted творів, оскільки у в них домінує людський творчий внесок і виникає класичне авторське право, головним завданням замовника є захист своєї монополії від ризиків «забруднення» твору неконтрольованим алгоритмічним контентом.

Одним з основних договірних інструментів у цьому разі є те, що виконавець (дизайнер, копірайтер, архітектор) надає гарантії та запевнення, що використання ШІ-інструментів мало винятково допоміжний характер і не замінило інтелектуальний творчий внесок автора, тобто не призвело до втрати твором ознаки оригінальності. Може бути зафіксовано також гранично допустимий відсоток використання ШІ (наприклад, не більше 20% об'єму коду або графічних елементів) або встановлюється вичерпний перелік дозволеного софту (наприклад, лише ліцензійні версії Adobe Firefly, які навчалися на легальних стокових зображеннях).

Виконавець також гарантує, що комерційні умови використання ШІ-сервісу, за допомогою якого створювався твір, прямо дозволяють комерційне використання вихідних даних (*outputs*) та не містять положень про автоматичний перехід прав до розробника ШІ, які можуть бути в безкоштовних чи тестових версіях ШІ.

Водночас, зважаючи на те, що генеративний ШІ часто зберігає згенеровані результати, а також існує ризик, що модель ШІ під час генерування та/або створення об'єкта скопіювала суттєву частину чужого твору, на якому вона навчалася, то третя особа – правоволоділець може пред'явити позов про порушення авторських прав до замовника, у договорі має бути чітко прописаний механізм врегулювання таких спорів за участі виконавця, компенсації замовнику судових витрат і збитків.

Якщо ж об'єкт повністю згенерований ШІ, укладення класичного договору на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності містить юридичні ризики, особливо в транскордонних договірних відносинах. Якщо за правом країни замовника (наприклад, США) цей об'єкт є суспільним надбанням, то предмет договору про відчуження прав є відсутнім, що може тягнути визнання договору неукладеним.

Внаслідок цього можна говорити про формування альтернативної форми договору, предметом якого стає не передача об'єкта інтелектуальної власності чи об'єкта права особливого роду, а діяльність виконавця (оператора ШІ) з підбору параметрів, тестування промптів та обслуговування ШІ-інфраструктури для отримання результату, необхідного замовнику, тобто послуга. По суті замовник платить за витрачений час та кваліфікацію спеціаліста (див. напр. https://promptproofed.com/prompts-as-a-service/).

Іншим договірним інструментом можуть стати квазі-авторські договори в межах національного права України: в Україні сторони можуть прямо прописувати як предмет договору «відчуження майнових прав особливого роду (sui generis) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою» відповідно до ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права». При цьому обов'язково зазначається, що виконавець є правомірним користувачем програми і набув це право первинно в момент генерації згідно з умовами користування ШІ.

У свою чергу варто визначити й правовий режим промпту та його місце у розглядуваних правовідносинах. Промпт, тобто інструкція, текстовий або мультимодальний запит, що вводиться в ШІ-систему, є початковою ланкою процесу генерації. Промпт-інженерія перетворилася на високооплачувану індустрію, що породило питання про те, як захистити та комерціалізувати сам промпт, якщо результат його обробки (картинка чи текст) не має повноцінного авторсько-правового захисту.

Відповідно до сучасної доктрини інтелектуальної власності можна говорити про доволі зрозумілий погляд на визначення правової природи промпту, що залежить від його складності та довжини. Розглядаючи оригінальність промпту як оціночне поняття, варто зауважити низку міркувань.

Так, короткі прості промпти, які не мають творчого характеру, підпадають під поняття слів-символів або технічних команд, які не охороняються через дію принципу de minimis (закон не турбується про дрібниці). Натомість складні, розгорнуті промпти, що містять детальні багатосторінкові інструкції для великих лінгвістичних моделей із зазначенням ролей, обмежень, стилістики, логічних кроків, прикладів тощо, об'єктивно можуть бути оригінальними літературними творами. Вони відображають творчий вибір автора промпту щодо структури, лексики та логіки побудови

тексту. Такі промпти цілком логічно можуть охоронятися авторським правом як текстові твори або як елементи вихідного коду.

Крім того, одним зі способів захисту прав на промпти стає їх захист промптів через режим комерційної таємниці (Trade Secret) та укладення жорстких угод про нерозголошення (NDA). Впровадження режиму комерційної таємниці вимагає від компанії запровадження внутрішніх інструкцій: промпти не повинні зберігатися у відкритих документах, доступ до них має бути розмежований, а в контрактах з працівниками та підрядниками має бути чітко вказано, що структура та зміст робочих промптів є конфіденційною інформацією. Фокус правового захисту зміщується на інститут комерційної таємниці (*Trade Secret*).

Цей механізм наразі проходить тестування в американських судах, зокрема у справі *OpenEvidence v. Pathway Medical Inc.* з'ясовується, чи захищаються системні промпти від так званих prompt-injection атак законодавством про комерційну таємницю. Відповідне рішення очікується у 2027 році, якщо сторони процесу не домовляться про примирення раніше. Задля збереження цього правового режиму бізнес змушений імлементувати жорсткі договірні застереження, які забороняють підрядникам розголошувати промпти або задавати їх публічним ШІ-моделям, що призвело б до втрати правового режиму таємності [17, 18].

Також слід зауважити, що компанії часто укладають договори про налаштування ШІ-систем під конкретні бізнес-задачі. Якщо у договорі чітко не врегулювати юридичну долю відповідних промптів, виникає небезпечна ситуація: виконавець передає замовнику згенеровані текстові чи графічні звіти, але залишає самі промпти (інструменти генерації) собі. Згодом він може використати ці ж промпти для оптимізації процесів прямого конкурента замовника. Для нівелювання цього ризику в договори з підрядниками (розробниками, маркетологами, дизайнерами) вноситься адаптована конструкція типу *Work-for-Hire* (службовий твір) [19]. Таке застереження блокує витік технологічної експертизи з компанії та гарантує, що інвестовані в prompt-engineering кошти залишаються всередині капіталу замовника.

Обмеження дослідження. У межах цієї статті розглядаються насамперед цивільно-правові (договірні) аспекти регулювання відносин щодо об'єктів, створених чи згенерованих за допомогою ШІ, та промптів, переважно в контексті чинного законодавства України із залученням судової практики США та Китаю. Поза межами роботи залишилися питання публічно-правового (адміністративного) регулювання функціонування Національного органу інтелектуальної власності, етичні стандарти використання генеративного ШІ, а також специфіка митного й податкового режиму цифрових активів такого роду.

Перспективи подальших досліджень. Поза межами нашого дослідження залишилися правові питання процесуального доказування фактів використання ШІ та авторства в судочинстві, особливості цивільно-правової (зокрема деліктної) відповідальності за шкоду, завдану функціонуванням автономних ШІ-систем, юридичний режим складних мультимодальних промпт-архітектур, а також потенціал імплементації технології блокчейн для створення децентралізованих реєстрів пріоритету ШІ-генерацій.

6. Висновки

1. Відповідно до чинного цивільного законодавства України не визначено чітких критеріїв для кваліфікації об'єктів, згенерованих ШІ, та їх правового режиму. Їм надано характеристику особливого роду, а їх віднесення до відповідних об'єктів залежить від оціночного поняття оригінальності.

2. Відсутність в Україні та зарубіжних країнах функціональних державних реєстрів для об'єктів, згенерованих ШІ (*AI-generated*), та об'єктів права особливого роду (*sui generis*) створює глибоку кризу правової визначеності. У цих умовах договір бере на себе невластиву йому публічно-правову функцію – він стає індивідуальним квазі-реєстром для сторін правочину. Шляхом глибокої технічної деталізації (фіксація часу генерування, хеш-кодів файлів, логів та параметрів генерації) договір забезпечує стабільність комерційного обігу на мікрорівні *inter partes*.

3. Використання стандартних договорів про відчуження авторських прав для згенерованих ШІ об'єктів може бути юридично неефективним, особливо в транскордонних правовідносинах через загрозу відсутності правової охорони предмета договору в державі одного чи обох контрагентів. Бізнес-практика виробила нові сервісно-орієнтовані та квазі-ексклюзивні моделі договорів (визначення генерування як послуги та договір про конфіденційність), які дозволяють легально отримувати економічну вигоду від використання ШІ-продуктів навіть у юрисдикціях, де вони визнаються суспільним надбанням.

4. Оскільки захист кінцевого результату функціонування ШІ є хитким та обмеженим, юридичний захист може зміщуватися на його початковий етап – промпти. Створення й використання складних промптів підлягає договірному регулюванню через інститути комерційної таємниці та договорів про нерозголошення, що вимагає перегляду стандартних умов договорів з підрядниками

та працівниками на користь концепції абсолютного переходу прав на розроблені алгоритми запитів до замовника.

Подальший розвиток технологій ШІ в контексті цивільного права та зокрема авторського права неминуче змусить державу створити цифрові автоматизовані реєстри ШІ-об'єктів (можливо, на базі технології блокчейн для автоматичної фіксації хеш-кодів та пріоритету). Проте до моменту запуску таких систем договірне право наразі залишається найбільш реальним ефективним інструментом, який має змогу убезпечити інноваційний бізнес в умовах правової невизначеності.

Конфлікт інтересів

Авторки декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно проведеного дослідження, зокрема щодо авторства, а також фінансового, особистісного чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені у статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту для створення представленої роботи.

Внесок авторів

Явор Ольга Анатоліївна: концептуалізація наукового дослідження, критичний аналіз та систематизація наукової літератури, розробка теоретичних засад договірного регулювання режимів AI-assisted та AI-generated об'єктів, дослідження цивільно-правового режиму промптів як комерційної таємниці, наукове редагування та формальний аналіз рукопису; **Музика Тетяна Олександрівна:** збір нормативно-правового, наукового базису та судової практики, формулювання методології дослідження, аналіз проблем публічно-правової реєстрації прав особливого роду (sui generis) в Україні, підготовка початкової чернетки та написання основного змісту статті.

Література

1. Про авторське право і суміжні права (2022). Закон України № 2811-IX. 01.12.2022. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855
2. Музика, Т. О. (2025). Питання реєстрації прав на твори, створені з використанням штучного інтелекту, та неоригінальні об'єкти, згенеровані штучним інтелектом. Загальні засади приватного права: сучасний стан та перспективи. Матвєєвські цивілістичні читання. Київ, 150–154.
3. Спесивцева, О. О. (2024). Право sui generis: як штучний інтелект адаптує під себе авторське право? Центр демократії та верховенства права. Available at: https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-pravo
4. Печерова, Н. (2023). Особливості визначення неоригінальних об'єктів згенерованих комп'ютерною програмою, розпорядження неоригінальними об'єктами згенерованими комп'ютерною програмою, на прикладі окремих видів договорів. Юридичний вісник, 4, 60–71. https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2023.8
5. Капіца, Ю. М. (2021). Тексти, музика, зображення, що створюються штучним інтелектом: до визначення моделі правової охорони. Інформація і право, 1 (36), 45–54. Available at: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_19.pdf
6. Дубняк, М. В. (2019). Проблеми визначення правового режиму об'єктів, створених за допомогою технологій нейромереж. Інформація і право, 4 (31), 45–53. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2019_4_7
7. Тарасенко, Л. Л. (2023). Право особливого роду (sui generis) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 304–310. Available at: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/59888
8. Коноваленко, В. (2025). Авторське право або право особливого роду: правовий статус об'єктів, згенерованих штучним інтелектом. Юридична газета. Available at: yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/avtorske-pravo-abo-pravo-osoblivogo-rodu-pravoviy-status-obektiv-zgenerovanih-shtuchnim-intelektom.html/
9. Барбашин, С. (2025). Sui generis, або як в Україні та світі працює захист творів, згенерованих ШІ. Pravo. Available at: https://pravo.ua/sui-generis-abo-iak-v-ukraini-ta-sviti-pratsiuie-zakhyst-na-tvory-zhenerovani-shi/
10. Право sui generis на захисті «творів» штучного інтелекту: ЦЕДЕМ провів експертну дискусію (2024). Центр демократії та верховенства права. Available at: https://cedem.org.ua/news/sui-generis-ekspertna-dyskusiya/
11. Terms of Use Agreement (2026). Runway ML. Available at: https://runwayml.com/terms-ofuse Last accessed: 11.05.2026
12. Adobe General Terms of Use (2025). Adobe. Available at: https://www.adobe.com/legal/terms.html

13. Terms of Service (2026). Midjourney. Available at: https://docs.midjourney.com/hc/en-us/articles/32083055291277-Terms-of-Service
14. Шматков, Д. І. (2025). Теоретичні підстави і наслідки впровадження права sui generis на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Інформація і право, 3 (54), 79–85. https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.3(54).340467
15. Thaler v. Perlmutter, No. 23-5233 (D.C. Cir. 2025). Justia. Available at: https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/cadc/23-5233/23-5233-2025-03-18.html
16. Elkhoury, A. Pros and Cons of AI Contract Clauses for Modern Businesses. Elkhoury Law PLLC. Available at: https://www.elkhoury.law/outside-general-counsel-blog/pros-and-cons-of-ai-contract-clauses-for-modern-businesses
17. OpenEvidence Inc. v. Pathway Medical, Inc. (1:25-cv-10471) (2025). District Court, D. Massachusetts. Available at: https://www.courtlistener.com/docket/69684101/openevidence-inc-v-pathway-medical-inc/
18. Crouch, D. (2025). OpenEvidence v. Pathway: The Legal Battle Over AI Reverse Engineering. Patentlyo. Available at: https://patentlyo.com/patent/2025/03/openevidence-pathway-engineering.html
19. Dutra, F. (2025). IP Contract Myth: Work-For-Hire Means You Own Everything Your Contractor Creates. Wilson Dutra Innovation Law. Available at: https://www.wilsondutra.com/blog/ip-contract-myth-work-for-hire-means-you-own-everything-your-contractor-creates/#:~:text=The%20court%20found%20the%20developer%20was%20an,statutory%20categories.%20The%20developer%20owned%20the%20copyright

Received 07.07.2026
Received in revised form 04.08.2026
Accepted 14.08.2026
Published 31.08.2026

Ольга Анатоліївна Явор*, докторка юридичних наук, професорка, кафедра цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, вул. Григорія Сковороди, 77, м. Харків, Україна, 61024
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5461-6498

Тетяна Олександрівна Музика, кандидатка юридичних наук, доцентка, асистентка, кафедра цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, вул. Григорія Сковороди, 77, м. Харків, Україна, 61024, доцентка, кафедра методологій крос-культурних практик, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, вул. Мистецтв, 8, Харків, Україна, 61002
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5267-0987

***Corresponding author:** Olha Yavor, e-mail: yaroslava2527@gmail.com*